



UNIVERSITEIT
GENT

INTERCULTURELE PEDAGOGIEK

Reflectie op een casus

Jade Vanoverbeke - 01507442

Academiejaar 2016 - 2017

2^e bachelor pedagogische wetenschappen

Inhoudsopgave

Casus	2
Paper	2
Bijlagen	5
<i>Bijlage 1: Reflecties op de lessen</i>	5
<i>Bijlage 2: Boek</i>	12
<i>Bijlage 3: Wetenschappelijk artikel</i>	12
<i>Bijlage 3: Interview</i>	12
Bibliografie	17

CASUS

Niet-begeleide minderjarige jongen uit Afghanistan, 17 jaar. Tijdelijke verblijfsdocumenten (procedure NBBM). Woont alleen met steun van OCMW en voogd. Komt regelmatig niet opdagen op school (voorwaarde voor verlenging documenten). De OCWM-begeleider vraagt zich af wat het toekomstperspectief kan zijn (België, terugkeer, gezinshereniging: begeleider vermoedt dat de moeder van de jongere in Iran verblijft). Wellicht verslavingsproblematiek bij de jongere

PAPER

Hoe je als hulpverlener naar je cliënt kijkt, bepaalt ook hoe je die cliënt behandelt. Ik vind het daarom uiterst belangrijk dat ik de jongen in deze casus niet ga zien als het arme vluchtelingetje dat mijn hulp nodig heeft. Om dat te vermijden wil ik in eerste instantie focussen op zijn sterktes; waar is hij goed in? Het is dan ook de bedoeling dat ik daarmee aan de slag ga. Daarnaast wil ik een differentiemodel interneren (les 5; cultuur). Dat wil zeggen dat het deel van mijn denken moet worden; dat ik mezelf er niet elke keer opnieuw attent op moet maken dat ik een *emic* perspectief moet hanteren in plaats van met een *etic* perspectief, maar dat dat automatisch gebeurt (les 5; cultuur). Om dat te doen, moet ik meer zicht krijgen op de specifieke culturele context van deze casus. Ik weet dat de jongen uit Afghanistan afkomstig is, maar daarmee weet ik eigenlijk nog niets. Wanneer ik een breder beeld zou hebben van zijn situatie, zou ik hem beter kunnen begrijpen en evalueren. Voor het toepassen van een *emic* perspectief kan zijn mogelijke verslavingsproblematiek als voorbeeld dienen. Mannelijke vluchtelingen die uit een land komen met consumptiegewoonten en gemakkelijke verkrijgbaarheid van alcohol en drugs hebben statistisch gezien een grotere kans op een verslavingsproblematiek in hun land van opvang (Stompe, 2016). Afghaanse opiumplantages schaffen meer dan 90% van de heroïne wereldwijd (Wikipedia, 2016). We kunnen dus wel stellen dat drugs in Afghanistan gemakkelijk te verkrijgen zijn. Dit wetende kan je als hulpverlener meer begrip opbrengen voor een mogelijke verslavingsproblematiek en een aangepaste manier vinden om deze weg te werken. Dit begrip impliceert echter niet dat je het middelenmisbruik kan tolereren. De Belgische wetgeving is duidelijk inzake druggebruik onder minderjarigen: nultolerantie. Natuurlijk moeten deze conclusies genuanceerd worden, want Afghanistan is een groot land met een diverse cultuur; het is dus niet zeker dat het land van herkomst een bepalende factor is voor zijn huidig middelenmisbruik. Opnieuw zou ik meer met zekerheid kunnen zeggen indien ik meer zou weten over zijn context.

Zo komen we terecht bij handelingsmogelijkheden. Ten eerste wil ik als hulpverlener in dialoog gaan met de jongen. Ik wil meer weten over zijn verleden, zijn afgelegde weg, zijn sterktes en interesses, in welke mate hij trauma's heeft opgelopen, hoe hij zijn toekomst ziet en wat hij wil bereiken. Dit kan niet besproken worden in één dialoog, maar hier zijn meerdere contactmomenten voor nodig. Concreet zou ik in het begin de jongen twee keer per week bezoeken bij hem thuis. Ik zou hem vanaf het begin duidelijk maken dat er ruimte is voor zijn verhaal en zijn individualiteit.

Tijdens die bezoeken zou ik hem informeren, een tweede belangrijke handeling. De jongen bevindt zich in een geheel vreemde cultuur zonder voorspelbaarheid, waar hij geen controle over heeft. Om die voorspelbaarheid en gevoel van controle te kunnen verhogen, moet de jongen voldoende geïnformeerd zijn (les 3; pedagogische kijk op vluchtelingen). In de relatie tussen de hulpverlener en de cliënt heb je als hulpverlener veel meer macht omwille van je kennis (les 7; onderzoek en ethiek). Je moet die machtsverhouding tot op zekere hoogte reduceren door jouw kennis door te geven aan je cliënt. Ook voor deze casus moet dit gebeuren. De jongen moet weten waar hij staat, wat zijn rechten en plichten zijn en wat de mogelijke toekomstperspectieven zijn. Tijdens het informeren kan je ook polsen hoe hij zijn toekomst ziet.

Ten derde moet ik te weten komen in welke mate de jongen nood heeft aan psychologische of psychosociale begeleiding. In hoeverre heeft hij trauma's opgelopen waar hij nog steeds mee worstelt? Hij is een niet-begeleide minderjarige, dus de kans dat hij trauma's heeft, is vanzelfsprekend hoger (les 2; migratie, geschiedenis, definities). Het is belangrijk dat zijn ervaringen aan bod komen, maar dit kan niet geforceerd worden. Ook in mijn boek worstelde Denis Avey een lange tijd met trauma's die hij had opgelopen tijdens de oorlog en in Auschwitz. Hij verdrong deze en dat resulteerde in nachtmerries, lange black-outs, paranoia, een posttraumatische stressstoornis en vele andere aandoeningen die voor mentale ongezondheid zorgden. Het was pas nadat hij zijn verhaal kon doen dat hij innerlijke rust vond. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat hij na zijn bevrijding helemaal niet wilde praten over zijn ervaringen. Hij wilde alles zo snel mogelijk vergeten, wat een begrijpelijke reactie is. Ook voor de casus kan het zo zijn. Om dit verdringen te doorbreken is het belangrijk om voorzichtig te handelen. Het is bijvoorbeeld beter om luchtige, gemakkelijke vragen te stellen die beetje bij beetje een breder beeld geven, dan om op de man af te vragen hoe het zit met zijn trauma's. Ook moet je als hulpverlener tonen dat je begrip hebt voor de jongen. Hierbij moet ik opmerken dat het kan zijn dat hij zijn trauma's reeds heeft verwerkt of dat hij er gewoon geen heeft opgelopen. Tenslotte is het belangrijk dat alle gesprekken gebeuren met een tolk. De jongen kan misschien al Nederlands praten, maar het zal nog steeds gemakkelijker en beter zijn als hij zijn verhaal kan doen in zijn eigen taal (les 7; onderzoek en ethiek).

Voor zijn toekomstperspectief zijn er verschillende mogelijkheden (les 4; niet-begeleide buitenlandse minderjarigen). Gezinshereniging lijkt mij de beste optie, maar hier negeer ik dan het perspectief van de jongen zelf. Opnieuw moeten we samen met de jongere kijken naar de opties en welke hij wil om tot een sluitend antwoord te komen. Eens er een beslissing gemaakt is, is het de bedoeling dat we streven naar het mogelijk maken ervan. Hierbij is het belangrijk dat de mogelijke verslavingsproblematiek in acht wordt genomen. Ook de persoon in mijn interview was van mening dat de jongen niet in België kan blijven indien zijn verslavingsproblematiek niet wegvalt.

Via een bespreking van zijn schoolcarrière kunnen we de stap maken naar het macroniveau. Een eerste opmerking die ik hierbij wil maken dat ik veronderstel dat de jongen niet langer in een

OKAN-klas zit, maar dat hij reeds in het reguliere onderwijs les volgt. Het Vlaamse schoolstelsel is zeer strikt en laat weinig ruimte voor uitzonderingen en individualiteit, ook al is dit in vele gevallen nodig. Ook voor deze jongere werkt het huidige stelsel niet. Er ligt een te grote nadruk op taal en te weinig aandacht gaat naar individuele, psychologische begeleiding van leerlingen. Daarom opteer ik voor een meer flexibele regeling van het onderwijs. Hiermee doel ik bijvoorbeeld op de mogelijkheid op individuele leertrajecten met een aangepast curriculum. Voor mensen met een beperking zijn we reeds bezig met die verschuiving (les 9; discriminatie, racisme en naar diversiteit en inclusie), maar ook jongeren met een migratieachtergrond moeten we zien als leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Deze specifieke behoeften houden onder andere (psychologische) begeleiding en meertaligheid in. Het kan bijvoorbeeld een optie zijn om de jongen lessen te laten volgen met een cursus in zijn taal en om hem taken en toetsen te laten maken met een vertaalwoordenboek of ook gewoon in zijn taal. Ook hier moeten we plaats maken voor nuance. We weten namelijk niet waarom de jongen niet naar school gaat. Misschien is het inderdaad te moeilijk of krijgt hij te weinig begeleiding, maar het kan ook zijn dat hij geld wil verdienen in plaats van naar school gaan, dat hij gewoon in een periode van rebellie zit of andere redenen.

Op macroniveau wil ik dus pleiten voor een minder collectief en een meer individugericht karakter (les 9; discriminatie, racisme en naar diversiteit en inclusie). Ik beseft dat dit een moeilijke opgave is, maar ik geloof dat het mogelijk is. Het beleid moet vrijer zijn en meer ruimte openlaten voor ieders context. Ook wil ik dat de onderwijskundige begeleiding niet stopt na OKAN-klassen. Langdurige psychosociale begeleiding voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (op school) moet een vanzelfsprekendheid worden in het beleid en mag niet genegeerd worden.

Doorheen de reflecties en deze paper heb ik twee handelingsmogelijkheden gevonden op microniveau die volgens mij een goed antwoord kunnen bieden op deze casus. Ten eerste zou een cursus Mindspring Junior een goede manier zijn om de jongen te informeren, begeleiden en helpen. Deze cursus houdt zes sessies in van twee uur met als hoofddoel het bevorderen van adequate copingstrategieën en het leren omgaan met spanningen (Mindspring, 2016). Daarna en ten tweede moeten we zoeken naar een individueel schooltraject dat aansluit bij de competenties, sterktes en doelen van de jongen. Zo zorgen we ervoor dat hij opnieuw gemotiveerd is om naar school te gaan. Hiervoor kan ik geen concreet voorstel geven aangezien ik te weinig kennis heb over de persoonlijkheid van de jongen.

Ik wil graag afsluiten met het duiden van mijn twijfels. Ik heb getracht te zoeken naar een theoretisch goede oplossing en ik geloof dat deze voor een deel een antwoord zou kunnen bieden op de moeilijkheden. Ik beseft echter dat mijn ervaringen in de praktijk te beperkt zijn en dat ik te weinig informatie heb over de casus om een sluitend antwoord te kunnen bieden op deze situatie.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Reflecties op de lessen

Les 1 – Migratie, geschiedenis, definities

Voor ik mijn mening geef of voor ik dieper inga op deze ene casus, zet ik even de feiten op een rijtje.

In 2015 bestond 50% van de vluchtelingenpopulatie uit minderjarigen. 94 400 daarvan waren niet-begeleide minderjarigen. Daarnaast waren vluchtelingen met Afghaanse afkomst de op één na grootste groep van de hele vluchtelingenpopulatie. Het motief bij uitstrek voor Afghaanse vluchtelingen om hun land te verlaten is oorlog: "de Afghaanse Oorlog". Toen op 11 september 2001 de Verenigde Staten een doel werd van een terroristische aanslag door Al Qaida, besloot de Amerikaanse regering – met president Bush aan het hoofd - om Afghanistan binnen te vallen en zo de oorlog te verklaren aan de Taliban. Sindsdien kent Afghanistan non-stop oorlog.

Dat is wat we weten over Afghaanse vluchtelingen in het algemeen.

Wanneer dan van tijd tot tijd een oorlogsbeeld of -bericht uit Afghanistan onze Westerse wereld bereikt, begrijp ik onmiddellijk de beweegredenen van de Afghaanse vluchtelingen. Meer nog: ik kan me niet inbeelden dat een redelijk persoon nog zou zeggen dat ze "beter in hun eigen land blijven".

Als toekomstperspectief is terugkeer naar Afghanistan uitgesloten kwestie. Zolang de oorlog blijft voortduren en zolang de beleidsmatige situatie in Afghanistan niet stabiliseert, is het moreel onverantwoord om iemand terug te sturen. Daarom moet de jongen in eerste instantie streven naar verlenging van zijn verblijfsdocumenten.

Wat ik mij afvraag is of de jongere genoeg geïnformeerd is. Weet hij dat aanwezigheid op school een vereiste is voor het verlengen van zijn verblijfsdocumenten? Weet hij precies in welke situatie hij zich bevindt? Kent hij de rechten en plichten van iemand in zijn situatie? Zou hij, moest hij dit allemaal weten, zich nog steeds zo onverantwoordelijk gedragen?

Les 2 – Migratie, geschiedenis, definities

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (NBBM) of niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) zijn bij uitstrek een extra kwetsbare groep. Ten eerste hebben jongeren zonder begeleiding een grotere kans op psychische trauma's. De ontberingen die de meesten hebben doorstaan tijdens het migratieproces zijn ondenkbaar en laten vaak grote sporen na tijdens hun verdere ontwikkeling. Ook het verlies van hun familie is vaak een dramatische gebeurtenis dat ze nog lang met zich zullen meedragen. Deze trauma's zorgen voor instabiliteit en kwetsbaarheid en maken het nog moeilijker om een nieuw leven op te starten in een voor hen vreemd land, met een vreemde taal, vreemde gewoontes en vreemde mensen. Ten tweede zijn ze helemaal alleen. Van zodra ze ergens aangetroffen worden krijgen ze wel een voogd toegewezen, maar die zal nooit een ouderlijke positie kunnen innemen. Het gezag

van een voogd wordt nooit zo snel aanvaard als dat van een familielid. Tenslotte heeft een voogd vaak geen voldoende toezicht op het doen en laten van de jongere. De voogd en jongere mogen namelijk niet samenwonen.

De jongen in de casus heeft tijdelijke verblijfsdocumenten. Hij heeft dus de nodige documenten om te bewijzen dat hij legaal in België verblijft. Dat wil zeggen dat hij ongeveer dezelfde rechten en plichten heeft als elke andere jongere in België. Leerplicht is zo'n plicht waar hij zich momenteel niet aan houdt. Hiervoor kunnen vele redenen zijn. Wil de jongen niet naar school gaan of kan hij niet? Weet hij dat zijn afwezigheid op school directe gevolgen heeft voor zijn toekomst?

In ieder geval kunnen we de problematiek van NBBM niet negeren. Het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers weet dit ook en heeft daarom een specifiek opvangtraject voor NBBM op poten gezet. In theorie ziet het er mooi uit: observatie, stabilisatie en begeleide autonomie. In drie simpele fasen worden de gekrenkte vreemdelingenzieltjes omgetoverd naar autonome jongeren die klaar zijn voor een nieuw leven in België. Ik schets het hier wat sarcastisch, maar dat is nu eenmaal hoe ik er soms over denk. Op papier lijkt alles zo gestructureerd en gecontroleerd, terwijl het in de werkelijkheid helemaal anders is. Ik heb te weinig zicht op de praktijk om oordelen te vellen. Hopelijk kan het interview me daarbij helpen. Hoe dan ook toont deze casus duidelijk aan dat er heel wat knelpunten zitten aan de huidige werking rond NBBM. Een van die knelpunten is volgens mij het collectieve karakter van het traject. Deze opmerking hou ik in gedachten voor latere evaluaties.

Les 3 – Pedagogische kijk op vluchtelingen

Verder bouwend op de evaluatie van vorige les, wil ik graag nog een vierde reden toevoegen waarom NBBM extra kwetsbaar zijn. Vaak gaat het hier immers over adolescenten; jongens en meisjes die zowel mentaal als fysiek volop aan het ontwikkelen zijn. De puberteit brengt al vele gevolgen met zich mee voor jongeren in een normale leefomgeving. Stel je dan eens voor wat voor impact de puberteit én het migratieproces samen hebben op de jongere. Hormonale schommelingen en psychische instabiliteit zijn per slot van rekening geen factoren die het proces vergemakkelijken.

Met de les over het pedagogisch perspectief op vluchtelingen in het achterhoofd, probeer ik nu te omschrijven hoe ik de gegeven casus concreet zou aanpakken. Er zijn vier elementen van psychosociale begeleiding die we moeten toepassen. Allereerst heeft de jongere nood aan een stabiele en voorspelbare omgeving, waarin we hem de controle geven over zijn leven. Een voorwaarde hiervoor is dat de jongere voldoende geïnformeerd is. De jongen in de casus is 17 jaar en dus geen kind meer. Hij kan niet volledig verantwoordelijk gesteld worden voor zijn keuzes, maar we moeten hem zodanig verantwoordelijkheid geven zodat hij op zijn 18^e niet in een zwart gat valt. Daarom is er nood aan iemand – eventueel iemand anders dan de voogd – die hem informeert over zijn situatie, zijn rechten en plichten en het (nabije-)toekomstperspectief vanuit het juridische kader. Het feit dat hij alleen woont is al een grote stap naar verantwoordelijkheid, aangezien alleen wonen ook impliceert dat de jongeren zijn

eigen dagritme bepaalt. Deze verantwoordelijkheid kan goed zijn voor zijn eigen controle, maar is misschien een negatieve factor voor de voorspelbaarheid en stabiliteit van zijn context. Zeker nu we weten dat de jongere niet op eigen houtje naar school gaat, moet er misschien overwogen worden om hem een meer gecontroleerde woonsituatie aan te bieden.

Ten tweede moeten we de jongen zijn migratieverhaal aan bod laten komen. De voogd moet hem het gevoel geven dat zijn verhaal van belang is en dat er interesse is voor zijn achtergrond. Zo kunnen we ook zijn gezinssituatie achterhalen. Waar zijn zijn ouders? Leven ze nog? Waar heeft hij ze het laatst gezien? Heeft hij broers en zussen? Leven zij nog? Zijn zij ook naar België gekomen? Dit is namelijk erg van belang wanneer we praten over zijn toekomst.

Ten derde moeten we de jongere een (uitgebreid) sociaal netwerk aanbieden. Concreet zou je zijn klasgenoten kunnen aanspreken en vragen om hem uit te nodigen naar hun hobby's. Buren en andere mensen uit zijn straat/wijk/leefomgeving kunnen ook een grote meerwaarde betekenen. In de schoolcontext kan je zijn leerkracht en het CLB verwittigen over de situatie. Zo bouw je zowel een formeel (jezelf als hulpverlener, juridische informant, CLB) als een informeel (buren, klasgenoten, vrienden) netwerk uit.

Ten laatste moeten we cultuursensitieve begeleiding aanbieden. Hoe staat de jongere tegenover zijn eigen cultuur en tegenover de nieuwe cultuur waar hij in is beland? Op basis van zijn standpunt van assimilatie, integratie, separatie of marginalisatie moeten we inspelen op hoe het beter kan.

Les 4 – Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen

Deze les bracht wat meer informatie over NBBM. Deze definitie kwam aan bod:

“Een niet-begeleide buitenlandse minderjarige is elke onderdaan van een staat, die niet behoort tot de E.E.R. die de leeftijd van 18 jaar nog niet bereikt heeft en die het Belgisch grondgebied binnenkomt of er verblijft zonder dat de vader, de moeder, de wettelijke voogd of de echtgeno(o)t(e) hem/haar vergezelt” (DVZ/CGVS)

Omdat hij volgens de wetten van ons land nog minderjarig is, heeft hij op basis van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind recht op documenten en opvang. Dat betekent dat hij een beschermd statuut krijgt. Dat betekent ook dat dit statuut vervalt eens hij 18 jaar is. Het is dus belangrijk dat er snel gehandeld wordt.

De jongen volgt een specifieke procedure voor NBBM. Dit betekent dat hij drie mogelijke trajecten heeft. Ten eerste kijken we of er een mogelijkheid is tot hereniging met zijn gezin. Zijn moeder zit mogelijk in Iran, maar dat is het enige wat we weten over zijn familie. Natuurlijk moeten we ook rekening houden met wat hij wil. Wil hij überhaupt terug naar zijn familie? Hoe dan ook zou gezinshereniging een moeilijke opgave zijn. Een tweede mogelijkheid is zoeken naar een alternatief opvangsysteem in zijn land van herkomst, Afghanistan. Gezien de situatie in Afghanistan is terugkeer onwaarschijnlijk. Als de twee eerste trajecten niet kunnen doorlopen worden, beginnen we de procedure voor definitieve verblijfsdocumenten in België.

Omdat deze procedure drie jaar duurt en de jongen nu al 17 jaar is, is de kans dat hij ook definitieve documenten krijgt nihil.

Voor deze specifieke casus denk ik dat we het best focussen op gezinshereniging. Daarvoor hebben we wel veel meer informatie nodig. Heeft de jongere nog andere familie? Heeft hij nog contact met familie? Wil hij wel terug naar zijn familie? Dit zijn geen gemakkelijke vragen. Hoe pak je dat dan aan? Eerst moeten we kijken in welke mate de jongen het moeilijk heeft om erover te praten. Daarnaast moet hij weten waarom we die informatie nodig hebben. Ik kan ook niet sterker benadrukken hoe belangrijk het is dat hij over alles geïnformeerd is.

Als pedagoog moet je constant afwegingen maken. In dit geval moet je een afweging maken tussen:

1. Wat wil de jongere zelf?
2. Wat is het best voor de jongere?
3. Wat is mogelijk binnen het juridisch kader? Idealiter brengt dit juridisch kader geen beperkingen, maar zoals we weten is het huidige beleid niet afgestemd op individueel welzijn, maar op het goed werken van de samenleving.

Les 5 – Cultuur

De Afghaanse cultuur is in vele opzichten verschillend van de Vlaamse cultuur. Ten eerste is Afghanistan veel warmer en droger dan België. Afghaanse vluchtelingen zien in België minder zon en meer regen en dat kan een invloed hebben op hun gemoed. Vooral in de herfst- en wintermaanden is het mogelijk dat mensen met een warmer land van afkomst bedrukker en weemoediger zijn. Ook de religie, etensgewoonten en maatschappelijke waarden en normen zijn verschillend. Het schoolsysteem kan ook helemaal anders zijn. Het is daar misschien niet gebruikelijk dat kinderen 32 uur per week naar school gaan. Het Vlaamse schoolsysteem is heel veeleisend en het is vanzelfsprekend dat jongeren het er moeilijk mee hebben. Vooral als ze niet gewoon zijn om zo vaak naar school te gaan. Om dit in te zien is er een differentiedenken nodig in plaats van een deficiëntiedenken. We mogen het Vlaamse schoolsysteem niet zien als de norm en iedereen die zich daar niet naar gedraagt als "afwijkend" zien. Wat doet de jongen trouwens wanneer hij niet naar school gaat? Misschien gaat hij wel gaan werken om extra geld te verdienen.

We moeten ook rekening houden met zijn copingstrategie. Misschien is het ontvluchten van verantwoordelijkheid wel een manier om om te gaan met zijn problemen en stress. Misschien krijgt hij wel extra stress door naar school te gaan. Moest hij aan middelmisbruik doen, kan dat ook een teken zijn van het proberen ontvluchten van de realiteit.

Concreet kunnen we deze problemen aanpakken door ons te proberen verplaatsen in de Afghaanse cultuur. Als hulpverlener moeten we toetsen of onze kennis over die cultuur spoot met hoe de jongere die Afghaanse cultuur beleeft. Wel moeten we opletten dat we niet gaan veralgemenen. We moeten *toetsen*, niet *ervan uitgaan*. Ten tweede kunnen we de jongere andere copingstrategieën aanreiken. We kunnen hem begeleiden naar een sportclub of zorgen

voor andere naschoolse activiteiten. Zo blijft hij bezig en is de kans dat hij uit verveling of frustraties grijpt naar verslavende middelen minder groot. Ten laatste is het ook belangrijk dat we een onderwijsvorm vinden die aansluit bij de cultuur, persoonlijkheid en situatie van de jongere. Als hij het moeilijk vindt om op de schoolbanken te zitten, kunnen we eens kijken of hij zich kan vinden in deeltijds onderwijs. Vaak is dit een meer toegankelijke onderwijsvorm voor jongeren die moeite hebben met stilzitten of concentreren. Het gevaar hierbij is dat we de jongen misschien gaan onderschatten. Als hij slim genoeg is voor TSO of ASO, zou het volgens sommige mensen zonde zijn dat we hem Deeltijds Beroepssecundair onderwijs aanwijzen. Maar we moeten in het achterhoofd houden dat vooral belangrijk is dat de jongere effectief naar school gaat. Binnen een jaar is hij 18 en is hij niet langer leerplichtig. In het DBSO kan de jongere gemakkelijker zijn plaats vinden en gemakkelijker slagen. Dat versterkt zijn zelfbeeld, wat zeer belangrijk is voor jongeren in de puberteit.

Les 6 – Onderwijs en inburgering

In deze reflectie wil ik terugkomen op wat ik eerder als oplossing gaf voor het schoolgaan van de jongen. Ik heb toen namelijk gezegd dat we misschien moeten opteren om hem deeltijds onderwijs te laten volgen in de DBSO. Met in het achterhoofd de les van 4 november, wil ik meer *out of the box* proberen denken.

De jongen moet eerst een jaar in een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) schoolgaan. Als dat gebeurd is, stroomt hij verder naar het reguliere onderwijssysteem. Hij wordt dan georiënteerd naar de richting die het meest aansluit bij zijn huidige taalniveau. Dat brengt al meerdere problemen met zich mee. Als we hem oriënteren op basis van zijn huidige taalniveau, negeren we zijn potentieel om te groeien.

In een ideale situatie krijgt de jongere volledig gepersonaliseerd onderwijs. Dat wil zeggen onderwijs dat is aangepast aan zijn behoeften, context en niveau. Als blijkt dat de jongere inderdaad geen hogere onderwijsrichting aankan dan BSO, zitten we met DBSO niet verkeerd. Maar als blijkt dat hij intelligent genoeg is om algemeen of technisch secundair onderwijs te volgen, is DBSO niet de goede oplossing. Dan moeten we als hulpverleners onze grenzen verleggen en durven opteren voor een aangepast onderwijstraject. Mijn voorstel zou nog steeds in het kader zijn van deeltijds schoolgaan, maar wanneer hij achter de schoolbanken zit zou het lesniveau aangepast zijn aan hem. Er wordt gezocht naar een beroep dat aansluit bij zijn interesses en zijn kunnen. Dit verloopt uiteraard volledig in samenspraak met hem, zodat hij maximaal gemotiveerd is om te gaan werken. Zo kan hij deeltijds gaan schilderen, bezig zijn met computers, helpen op een werf, houtbewerken, meubilair maken, in een restaurant helpen koken of opdienen... De mogelijkheden zijn eindeloos. De andere helft van de week krijgt hij basislessen wiskunde, talen (Nederlands en/of Engels) en eventueel een levensbeschouwelijk vak zoals religie en cultuur. Het niveau begint bij de basis en evolueert mee met de jongen. Ze moeten hem blijven uitdagen en tegelijk moet er ruimte zijn voor waardering en verhoging van zijn zelfbeeld.

Momenteel is zo'n gepersonaliseerd traject slechts een wensbeeld voor elke jongere in ons onderwijssysteem, maar ik ben ervan overtuigd dat – als dit ooit mogelijk wordt – het de beste manier is.

Les 7 – Onderzoek en ethiek

Het is moeilijk om deze les te linken aan de casus, aangezien de les handelde over onderzoek. Toch zijn er enkele aandachtspunten naar voor gekomen die belangrijk kunnen zijn wanneer je werkt met jongeren.

Iets wat ik al meerdere keren benadrukt heb, is dat het van cruciaal belang is dat de jongen genoeg geïnformeerd is. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de hele zorgsector; hulpverleners moeten stoppen met alles boven de hoofden van cliënten te beslissen. Een goede hulpverlening impliceert volledige participatie van zowel hulpverlener als cliënt. Daarom moet je als hulpverlener in dialoog gaan met de cliënt en hem zo goed mogelijk informeren over zijn huidige situatie en de mogelijke toekomstperspectieven. Om een uiteindelijk besluit te nemen over de handelingsmogelijkheden bij deze casus, moeten we eerst de mening van je jongen weten.

Ten tweede wil ik het hebben over zijn leeftijd. Wanneer NBBM aankomen in België en er twijfel is over hun leeftijd, krijgen ze een leeftijdstest a.d.h.v. botscans. De uitslagen van deze testen kunnen afwijken van de werkelijkheid. Daarom stel ik me de vraag of het mogelijk is dat de jongere ouder of jonger is dan 17 jaar. Als hij jonger zou zijn, zou hij namelijk nog meer tijd krijgen om zich voor te bereiden op de toekomst en om zich te herpakken.

Ten derde wil ik de rol van een tolk benadrukken. Hoogstwaarschijnlijk spreekt de jongen nog niet genoeg Nederlands om er zonder tolk complexe zaken mee te bespreken. Daarom is de aanwezigheid van een tolk cruciaal bij elk gesprek. Zo zal de jongen zich ook meer begrepen voelen en kan er een betere verstandshouding komen.

Een laatste element dat in deze les mijn aandacht heeft gevangen was de rol van het beleid in de vluchtelingencrisis. Vanzelfsprekend wordt de situatie van elke migrant bepaald door het immigratiebeleid van het land waar ze aankomen. Ik ben ervan overtuigd dat het huidige beleid in België nog niet genoeg antwoorden kan bieden op de vluchtelingencrisis. We hebben nood aan een meer individueel en flexibel beleid, zowel voor minderjarige als voor meerderjarige vluchtelingen.

Les 8 – Getuigenissen en een voogd aan het woord

Van deze les neem ik vooral iets mee uit het verhaal van Elise*. Wat zij vertelde was uitermate nuttig voor deze casus. Zij is namelijk ook als adolescent naar België gekomen, gevlucht van oorlog. Wat ik zeker wil meenemen uit haar verhaal is de begeleiding op school. Ook zij had het moeilijk om na de OKAN-klassen les te volgen in regulier onderwijs. Ze moest alles op eigen houtje doen en kreeg enkel begeleiding van leerkrachten wanneer zij ernaar vroeg en wanneer de leerkrachten bereid waren om haar te helpen. Ook psychosociale begeleiding ontbrak. Dit zijn allemaal dingen waarvan ik het absurd vind dat die niet automatisch worden

aangeboden. Persoonlijk is het een evident dat jongeren die nog niet lang in België verblijven ook na de OKAN-klassen verdere begeleiding krijgen op school. Ook in deze casus kan het feit dat er geen begeleiding voorhanden is een reden zijn om weg te blijven van school.

Elise vertelde ook over Mind-Spring, iets waar ze nu mee bezig is voor haar studies. Mind-Spring is een psycho-educatieprogramma voor asielzoekers en vluchtelingen dat kan worden gegeven in de moedertaal. Voor minderjarige vluchtelingen heet dit Mind-Spring Junior. Voor de casus kan zo'n begeleiding een heel groot verschil maken. Dit is iets wat ik zeker zal meenemen voor de handelingsmogelijkheden.

Ook vertelde Elise over hoe veel spijt ze had dat ze niet veel herinneringen meer heeft aan haar thuisland. Ze is namelijk snel vertrokken en heeft enkel het essentiële mee. Ook dit kunnen we meenemen in deze casus. Ook tijdens een andere les hebben we gezien hoe belangrijk het kan zijn dat mensen met een migratieachtergrond toch nog een connectie hebben met hun land van herkomst. Voor deze jongen in kwestie kan het misschien goed zijn om te zien in welke mate hij kan praten over Afghanistan en enkele herinneringen te noteren en bij te houden.

*Elise is een pseudoniem

Les 9 – Discriminatie, racisme en naar diversiteit en inclusie

Een eerste opmerking dat ik wil maken over deze les draait rond het categorisatieproces. In onze confrontatie met mensen die op welke manier dan ook anders zijn, ervaren we angst. Angst omwille van de onvoorspelbaarheid van het onbekende. Ten eerste wil ik hierbij aangeven dat die angst kan wegvallen wanneer we meer over die ander weten, ons meer kunnen verplaatsen in de leefwereld van de ander. Voor het grote publiek kan herhaaldelijk contact met "de ander" dan misschien deels een oplossing bieden voor het veelvoorkomende racisme op individueel niveau? Het is maar een idee, apart van de casus. Ten tweede gaan mensen, om die angst weg te werken en de voorspelbaarheid te verhogen, gaan categoriseren. Het migratiebeleid bijvoorbeeld gaat nieuwkomers bij aankomst in ons land in de categorie "vluchteling", "asielzoeker", "NBBM" enz... plaatsen. De categorie waartoe mensen dan behoren, bepaalt welke rechten en plichten ze krijgen, welke handelingsmogelijkheden voorhanden zijn en nog veel meer. Door dit categoriseren verliest het beleid het individu uit het oog. Er is veel meer nood aan een individueel traject en andere mogelijkheden los van een categorie, om echt een antwoord te kunnen bieden op ieders individuele behoeften. Ik geloof namelijk dat er uit de hele migrantenpopulatie geen twee dezelfde personen te vinden zijn. Ik pleit dus voor een vrijer beleid. Ik begrijp dat dit een moeilijke opgave is, omwille van de ingebakken structuur van beleid, maar ik geloof dat het nodig én mogelijk is. Ook voor de jongen uit de casus zou een vrijer beleid veel meer tegemoet kunnen komen aan zijn context, verhaal, situatie en behoeften. De jongen kan bijvoorbeeld niet in België blijven als hij niet naar school gaat, maar misschien heeft hij wel een hele goede reden om niet naar school te gaan.

Zowel in het inclusieverhaal als in de racismeproblematiek is er nood aan het zien van gelijkenissen tussen mensen. Als hulpverlener is het belangrijk om niet onmiddellijk te vervallen in het proces van *othering*. Natuurlijk is de jongen op verschillende manier anders dan jezelf als hulpverlener, maar je mag dit anders-zijn niet in een hiërarchie plaatsen. Iedereen is anders, maar gelijk. Het kan je beeld verruimen wanneer je niet de verschillen, maar de gelijkenissen gaat zien tussen jezelf als hulpverlener en je cliënt. Hierin is het natuurlijk belangrijk dat je dit met mate doet, zodat je je rol als hulpverlener niet verliest. Als ik kijk naar de casus kan ik leeftijd als een eerste gelijkenis zien tussen de jongen en mezelf. Slechts twee jaar geleden was ik zelf zeventien jaar en ik weet nog hoe moeilijk die periode kon zijn. Ook het feit dat de jongen alleen woont is een gelijkenis, omdat ik als kotstudent ook voor een deel alleen woon. Natuurlijk kan je de situatie helemaal niet vergelijken als je het ruimere beeld ziet, maar mijn persoonlijke ervaringen kunnen wel helpen om me beter te kunnen inleven in zijn leefwereld en dat kan van groot belang zijn in een hulpverleningsrelatie.

Bijlage 2: Boek

De man die naar Auschwitz wilde, Denis Avey met Rob Broomby

Denis Avey is een Britse jongen die wanneer hij 21 jaar is gaat meevechten in de Tweede Wereldoorlog in Noord-Afrika. Hij wordt gevangengenomen en getransporteerd naar Europa, met een werkkamp in Auschwitz als eindbestemming. Elke dag komt hij in contact met mensen uit Auschwitz III-Monowitz – niet het vernietigingskamp maar wel een werkkamp waar joden moesten werken tot ze erbij neervielen – en hij verwisselt enkele keren van plaats met iemand, voor een nacht weliswaar. Ook na zijn bevrijding en terugkeer naar het thuisland worstelt Denis met zijn trauma's.

Bijlage 3: Wetenschappelijk artikel

Alcohol- and substance abuse among mentally ill patients with migration background in Austria

Zie bronnen

Bijlage 3: Interview

De persoon die ik heb geïnterviewd is een vrouw van negentien jaar, studeert in Brussel en woont reeds drie jaar in België. Daarvoor woonde ze in Spanje maar door de crisis verloor haar vader zijn job. Hij kon er geen meer vinden in Spanje, en besloot dan om te verhuizen naar België. Ik ben met Lana* in contact gekomen via een gemeenschappelijke vriendin. Ik heb haar gecontacteerd via Facebook. Ik stuurde haar dit privébericht:

Beste Lana

Mijn naam is Jade en ik ben studente 2e Bachelor Pedagogische Wetenschappen aan de universiteit van Gent. Voor het vak interculturele pedagogiek heb ik een casus gekregen over een persoon die naar België is gemigreerd en de moeilijkheden die hier mee gepaard gaan. Het is de bedoeling dat wij reflecteren op die casus en oplossingen zoeken voor de situatie. Dit moeten wij onder andere doen aan de hand van een autobiografie, een wetenschappelijk

*artikel, de lessen en een interview met iemand die langer dan één jaar buiten België gewoond heeft. Ik contacteer jou omdat Margo** dacht dat jij me wel zou kunnen helpen bij dit interview.*

Concreet zou het interview zo in zijn werk gaan: jij stelt je kort voor, waarna ik jou de volledige casus geef, waarna jij me door middel van dialoog vertelt hoe jij ernaar kijkt en hoe je ermee zou omgaan. De praktische invulling zou uiteraard volledig aan jou liggen. Ik kan tot bij jou komen of we kunnen op een moment dat voor jou past een telefoon-, Facebook- of Skypegesprek houden. Het hele interview zou niet langer mogen duren dan een half uur. Daarbij is jouw anonimiteit verzekerd: jouw naam zal nergens in de uitwerking van mijn paper te vinden zijn en je gegevens blijven zo beperkt dat niemand je kan herkennen.

Indien je geen interesse hebt of dit niet ziet zitten, mag je mijn berichtje gewoon negeren. Zo niet kijk ik ernaar uit om met je samen te werken!

Vriendelijke groetjes

Jade

Op die manier had ze in één keer alle nodige informatie en kon ze een vrijblijvende beslissing maken. De dag erna antwoorde ze positief en we hebben een datum en tijdstip afgesproken waarop we elkaar zouden bellen via Skype. Ik heb haar de casus reeds gegeven om het al eens te lezen.

*Lana en **Margo zijn pseudoniemen

Het interview:

J = Jade

L = Lana

(Wachtoon gaat over)

J: Ja, het is gelukt hoor. Het is aan het opnemen.

L: Ja.

J: Alleszins bedankt dat je me wilt helpen met het interview. Ik weet niet of je de casus al eens gelezen hebt?

L: Ja, over een Afghaanse jongen toch?

J: Als je dan eens zou willen vertellen over jou. Hoe komt het dat jij in aanmerking komt voor het interview?

L: Het is al drie jaar dat ik hier in België woon. We zijn eigenlijk verhuisd door de crisis in Spanje was mijn papa zijn job kwijt en hij kon geen job meer vinden. Daarom wilde hij in België komen wonen omdat hij hier twee jaar had gestudeerd. Daarom dat ik heel mijn leven niet in België heb gewoond eigenlijk.

J: Ja oké, dat is genoeg. Meer hoeft ik eigenlijk niet te weten. Wat was jouw eerste indruk van de casus? Wat waren de eerste gedachten die bij jou opkwamen?

L: Ja gewoon, dat het een moeilijke situatie was omdat het om een minderjarige gaat en niet om een volwassen persoon. Het is veel gemakkelijker om op te lossen voor iemand die meerderjarig is. Er zijn bepaalde voorwaarden en als die niet voldaan waren dan is het gedaan. Maar dat was een beetje moeilijker denk ik.

J: Ja. Welke stappen zou jij ondernemen bij deze casus? En zeker als je kijkt dat hij niet naar school gaat. Op welke manier zou jij hem een beetje verplichten om naar school te gaan? Want het feit dat hij naar school gaat, dat is eigenlijk een van de voorwaarden om in België te mogen blijven wanneer hij 18 wordt.

L: Ja, ik heb dat gezien. Ik denk dat naar school gaan samen moet gaan met iets anders dat hij nodig heeft om te leven eigenlijk. Want hier alleen wonen zonder familie *en zo* is al moeilijk genoeg, dus die moet dat ook beseffen. Maar dat is moeilijk om te beseffen als je 17 jaar bent en hij heeft alle vrijheden in een ander land. Ik versta dat ook dat hij niet naar school gaat.

J: op welke manieren zou jij hem dan verplichten? Wat is er belangrijk om hem te laten inzien dat het toch wel belangrijk is dat hij naar school gaat?

L: Misschien een beetje laten denken aan zijn terugkeer. Dat schoolgaan voordelig is voor hem. En eigenlijk dat hij hier alles financieel wel oké kan hebben en daar waarschijnlijk niet. Ook met zijn moeder, dat hij dat niet gaat hebben als hij terug naar Afghanistan gaat. Dus alles wat een beetje financieel is. Ik denk dat echt, iedereen heeft dat nodig.

J: dus het is belangrijk dat hij weet voor later, dat als hij werk wilt, dat hij nu naar school gaat. Zodat hij later geld kan verdienen.

L: Ja.

J: voor de rest, hij is nu 17 jaar. Binnen een jaar is hij meerderjarig, dus dan kan hij wel uit het land gezet worden. Natuurlijk Afghanistan is een van de landen waarbij de meeste migranten worden opgenomen in België omdat het daar zo gevaarlijk is, omdat de situatie daar zo slecht is. Hoe zie jij zijn toekomst als hij 18 wordt. Wat denk je dat er dan kan gebeuren als de situatie blijft zoals hij nu blijft?

L: Als het zoals nu blijft, dan is het zeker een terugkeer. Het hangt af van wat hij doet bij zijn school. Als het nu erger wordt en tot criminele... crimineel wordt. Dan is het evident dat hij niet hier gaat blijven. Maar het hangt ook af van wat hij doet op school. Misschien kan het zijn dat hij wel een toekomst heeft hier in België.

J: je hebt gezien, het laatste zinnetje van de casus is dat hij wellicht ook een verslavingsproblematiek heeft. Hoe zou je dat dan aanpakken en hoe denk je – als je het bekijkt in zijn vroegere cultuur van Afghanistan, of ook zijn huidige cultuur eigenlijk nog altijd – hoe denk je dat het komt en hoe zou je het aanpakken om hem te doen stoppen met middelenmisbruik?

L: Ja dat het misbruik gewoon er is, dat is een beetje te begrijpen. Maar ik denk wel zeker dat hij in een bepaald centrum terecht moet komen. Want ja, eerst de

verslavingsproblemen en dan het feit dat hij niemand heeft om hem te steunen zagezegd, op dit moment. En dit zijn moeilijke tijden, dus hij moet zeker echt wel... want ik heb gelezen dat hij een voogd heeft?

J: Ja, elke minderjarige als hij in België komt, heeft recht op een voogd. Maar het is eigenlijk verboden om samen met een voogd in huis te leven. De voogd en de minderjarige immigrant mogen dus eigenlijk niet samenleven omwille van...

L: Maar hij kan wel zo opgenomen worden dacht ik, want ik ken zo iemand die een pleeghuis heeft en die is zo iemand met dezelfde situatie als deze jongen denk ik.

J: Inderdaad, nu woont hij ook alleen en naar mijn mening was dat ook niet het verstandigste om te doen. Volgens mij was het ook beter als hij in een centrum zou blijven, dat is dus collectief wonen eigenlijk samen met nog andere mensen. Is het dat wat je bedoelt met dat centrum?

L: Ja, dat is wat ik bedoel met een centrum. En dan eerst een centrum gewoon met andere mensen en dus ja... Anders een medisch centrum als dat echt... voor die verslavingsproblematiek.

J: Ja, ik ben aan het kijken naar mijn vragen en dan denk ik dat ik alle vragen heb. Juist nog een laatste vraagje: zijn er dingen die jij herkent in het gedrag van de jongeren als je kijkt naar je eigen leven? Bijvoorbeeld toen je in België aankwam, dat je ook geen zin had om naar school te gaan, of dat je ook in contact bent gekomen met een verslavingsproblematiek, ik zeg maar iets. Zijn er dingen die je herkent?

L: Eigenlijk niet want het was niet zo extreem, een beetje voor school, ik weet niet voor welke redenen die jongen niet gaat maar bij mij was het op een moment dat alles zo verschillend was: een andere taal, andere mensen en andere mentaliteit *enzo*. Ik dacht ja, ik ging naar school maar helemaal geen zin in. Gewoon om te studeren, niet echt om daar te leven.

J: ja, dat kan waarschijnlijk wel een beetje hetzelfde zijn bij die jongen. Bij hem is het ook een andere taal, helemaal andere cultuur, ook een andere manier van naar school gaan. Voor hetzelfde geld waren zij in Afghanistan niet verplicht om naar school te gaan, dus dat is dan normaal dat als je kijkt naar de jongen dat hij plots een hele grote klik moet maken. En ik denk ook dat het normaal is dat iedereen die plotseling naar een ander land verhuist, dat ook heeft.

L: Ja die wordt waarschijnlijk ook helemaal anders behandeld gewoon, niet gewoon omdat hij een buitenlander is, maar ook gewoon omdat hij in zo'n moeilijke situatie is.

J: Ja. Bij deze heb ik denk ik alles gezegd. Zijn er nog bepaalde dingen waarvan jij denkt dat ze belangrijk zijn dat ik ze moet meenemen als ik verder reflecteer over deze casus? Welke dingen moeten er zeker in mijn paper komen?

L: Zeker iets van het juridisch kader, van wat er nu gebeurt met hem. Er zijn sommige dingen die sowieso niet mogen gebeuren of de terugkeer is waarschijnlijk soms niet mogelijk omdat het te gevaarlijk is voor hem ofzo. En voor de rest, ja. Ik denk dat ja...

J: Ja, dus vooral het juridisch kader. Ook nog een persoonlijke vraag: vind jij dat de jongen mag blijven in België volgend jaar?

L: Dat hangt af van de ontwikkeling van zijn situatie. Als het erger wordt, dan mag hij sowieso niet blijven want dan is dat gevaar voor de Belgische staat en dan mag dat niet, maar als dat verslavingsprobleem verbeterd wordt, dan misschien wel. Hij kan wel andere dingen met zijn leven doen dan studeren. Dat is wel belangrijk, maar misschien gaat dat niet meer lukken voor hem omdat de achterstand te groot is of wat dan ook. Maar die moet sowieso niet gevaarlijk zijn.

J: Ja, oké. Dankuwel voor je medewerking.

L: Graag gedaan.

J: ik weet niet of jij nog vragen hebt? Of dat je wil dat, wanneer ik mijn paper geschreven heb, dat je dat eens wil lezen ofzo?

L: *Ahja*, dat interesseert mij wel. Maar gewoon om heel uw ding te zien, ik vond dat wel een interessant project.

J: (lacht) Ik vond het ook wel interessant, dank u wel om mij te helpen. Daag.

L: Graag gedaan, daag.

BIBLIOGRAFIE

Afghaanse Oorlog (2001-heden). (2016, oktober 24). Opgehaald van www.wikipedia.be:
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Afghaanse_Oorlog_\(2001-heden\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Afghaanse_Oorlog_(2001-heden))

Fedasil. (2014). *Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV)*. Opgehaald van www.fedasil.be: <http://fedasil.be/nl/inhoud/niet-begeleide-minderjarige-vreemdelingen-nbm-v-0>

Kinderrechtswinkel. (2013, april). Als je vreemdeling bent in België. 't Zitemzo.

Mind-Spring. (2016). Opgehaald van www.mindspring.be: <http://www.mindspring.be/nl/mind-spring>

Stompe, T., Ritter, K., Holzer, D. et al. *Neuropsychiatr* (2016) 30: 138. doi:10.1007/s40211-016-0192-z